

nijeg opisa metodologije zapravo nije nedostatak, s obzirom na to da je svrha publikacije prikaz i analiza konceptualnog okvira pozitivnog odnosa spram nastave i donošenje preporuka. Navedeno se može shvatiti kao poziv na praćenje rada autorica i na proučavanje njihovih prethodnih i budućih publikacija o području istraživanja visokog obrazovanja.

Nadja Čekolj

doi:10.5559/di.32.1.10

Miha Kovač ČITAM, DA SE PROČITAM Deset razloga za čitanje knjiga u digitalno doba

Ljevak, Zagreb, 2021., 157 str.

Protékla 2021. godina bit će zapamćena kao Godina čitanja. Mnogo aktivnosti za poticanje čitanja provedeno je u školskim i narodnim knjižnicama te ostalim kulturnim institucijama diljem zemlje. Objavljeno je i niz tekstova i knjiga koje se bave problemom (ne)čitanja, razlozima za čitanje, problemima čitanja u digitalno doba i opstankom tiskane knjige. Jedna od njih jest i knjiga slovenskog autora Mihe Kovača: *Čitam, da se pročitam; deset razloga za čitanje knjiga u digitalno doba*, u izdanju Naklade Ljevak.

Prije početka čitanja, knjiga će vas privući svojom vizualnom opremom: prikladnim formatom, tvrdim uvezom i oku ugodnim ilustracijama. Na unutarnjoj strani korica na početku knjige nalazi se popis deset razloga zbog kojih ne čitamo knjige u digitalno doba. Popis je vrlo duhovit i

poticajan za razmišljanje o tome hoće li nas autor uvjeriti zašto bismo čitali u digitalno doba.

Na samom početku autor nas u uvodnim poglavljima upozna je sa svojim odnosom prema knjigama i pomalo se nostalgично prisjeća vremena kad su se pisala i slala pisma, kupovali ruksaci puni knjiga i pretipkavalo diplomski rad pisanim strojem. Autor je itekako svjestan revolucije mobilnosti, u kojoj vidi mnogo pozitivnog i sam je prihvaća i uživa u njezinim dobrobitima, ali i postavlja neminovno pitanje: zašto bismo se trudili čitati tiskane knjige kad nam je znanje u sažetom obliku dostupno uz nekoliko klikova? U sljedećim poglavljima autor će ponuditi deset razloga za čitanje kao deset mogućih odgovora na to pitanje.

"Ako znaš dobro čitati, vidiš i čuješ više." U ovom poglavlju autor na primjerima objašnjava zašto su čitanje i pisanje temelji ljudske civilizacije. Iako svi znamo čitati i pisati, doživljavamo tu vještinu kao nešto što se samo po sebi razumije, ali često nismo svjesni samoga procesa čitanja: učenje abecede, prepoznavanje glasova. Ljudi koji se "muče čitajući", tj. slovkaju, neće shvatiti značenje onoga što su pročitali. Autor to potkrepljuje važnošću automatiziranoga radnog pamćenja, tj. vježbanja čitanja. Ljudi koji mnogo čitaju – čitaju automatski, stoga imaju mnogo mentalnoga kapaciteta za razumijevanje pročitanoga.

Drugi razlog za čitanje navezuje se na prethodni. Autor je ustvrdio: "Ako čitaš, znaš više riječi i zato možeš razmišljati o više stvari". Odnosi se to na količinu riječi koje smo svladali i dubinu našega vokabulara, tj. sposobnost da razumijemo kako ista riječ može imati različita značenja u različitim kontekstima. Autor pokazuje kako je upravo dubinsko čitanje u kojem otkrivamo nova značenja, misli i osjećaje, temelj za uživanje u čitanju i razumijevanje svijeta oko nas. Dokazujući povezanost humanističkih i prirodnih znanosti, autor dolazi do zaključka da je čitanje temelj mišljenja. Činjenica je i da svatko od nas čita

na svoj način, pa nas autor provodi kroz kratku povijest čitanja, u kojoj saznajemo o različitim vrstama čitanja: nadzirano intenzivno čitanje (zajedničko čitanje naglas u antici i srednjem vijeku), ekstenzivno nenadzirano čitanje (s pojavom tiska), *skimming* – prelijetanje (površno prelijetanje informacija), uživljeno čitanje (čitanje u koje se ne udubljujemo), dubinsko čitanje. Zanimljivo je što većina ovih oblika čitanja danas egzistira zajedno, a autor ističe da će nam za uspješno snalaženje u digitalnoj civilizaciji najvažnije biti dubinsko čitanje i prelijetanje.

Treće poglavlje donosi raspravu o odnosu tiskanih i elektroničkih knjiga. Autor smatra da "kad dulje tekstove čitamo s papira, bolje ih razumijemo nego kad ih čitamo sa zaslona". Istraživanja su pokazala da zahtjevnije tekstove radije čitamo s papira nego s ekrana i bolje se usredotočujemo na njih. Autor zaključuje da način čitanja ovisi o podlozi s koje čitamo te da je najučinkovitiji način čitanja skladna upotreba tiskanih i digitalnih medija.

Sljedeće poglavlje knjige potvrđuje prethodnu tvrdnju te autor dokazuje kako je zapravo korisno kombinirati upotrebu tehnologije sa zaslonom i čitanje knjiga. Tako učimo misliti na dva načina. Autor daje niz primjera korisnosti digitalne tehnologije, koja nam može pomoći samo na primarnoj razini (sporazumijevanje, snalaženje), dok nam je za složenije razumijevanje ipak potrebna dugotrajnija koncentracija. Autor naglašava da nam je potrebna dvostruka sposobnost: brzo i učinkovito procesiranje informacija sa zaslona te dugotrajno i koncentrirano promišljanje koje razvijamo čitanjem knjiga. Zagovaranjem čitanja književnih tekstova autor dokazuje da jedino tako možemo postići dubinsko

razumijevanje svijeta oko sebe, kao i naučiti uživljavati se u osjećaje drugih ljudi.

Razumijevanje drugih ljudi, njihovih osjećaja i mentaliteta možemo postići jedino čitanjem književnih tekstova. Oni nam pomažu da razvijemo empatiju prema drugima, ali i da preispitujemo vlastite stavove i uvjerenja te tako radimo na osobnom rastu i razvoju. Autor ističe ljepotu vizualiziranja onog što čitamo i uživljanja u priču i likove te uspoređuje čitanje s gledanjem filma, igranjem igrice ili slušanjem zvučne knjige, naglašavajući kako čitanjem intenziviramo svojevrstan trening empatije i kritičkog odnosa prema sebi.

Šesti razlog za čitanje bavi se važnošću čitanja od najranije dobi, koje omogućava djeci da budu uspješnija u životu. Autor donosi rezultate istraživanja čitateljskih kompetencija odraslih, koji pokazuju da ljudi koji su odrastali uz knjige i obitelj u kojoj se čitalo, bez obzira na postignuti stupanj obrazovanja, imaju razvijeniju čitalačku pismenost od onih koji su odrastali bez dodira s knjigama i čitanjem. Općepoznato je da trebamo čitati djeci od najranije dobi i čitati pred djecom i s djecom, jer im tako pomažemo da se razviju u bića koja osjećaju i misle.

Čitanje nije samo ključ za uspješnost. Ono potiče i razvoj kreativnosti i osobno zadovoljstvo. U prilog tome autor navodi dva istraživanja koja su provela Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo i Gallupov institut u SAD-u. Ta su istraživanja pokazala da su države s visokorazvijenim čitateljskim navikama bogatije, kreativnije i sretnije od onih u kojima se malo čita. Na kraju poglavlja autor dokazuje uzročno-posljedičnu vezu između čitanja, empatije, zajednice, kreativnosti i mišljenja.

Može li čitanje uopće biti užitak? Na to pitanje autor nam nudi odgovor u obliku vlastita stava i iskustva. Ističe kako suvremeno društvo zazire od bilo kakva napora i zahtijeva samo užitak na svim područjima. No činjenica je da nema zadovoljstva bez uložene napora. Da bismo

postigli uživanje u čitanju, potrebno je uložiti napor, zatim puno trenirati i čitati, čitati. Čitanje nam može pomoći da se opustimo i odmorimo od stresnoga dana koji smo proveli pred ekranima. Čitanje nam može biti mali ritual koji ćemo provoditi na omiljenom fotelju, uz lampicu i šalicu čaja ili kave. Autor nam otkriva vlastite "kreativne čitateljske destrukcije" koje su mu pomogle da uoči nova rješenja starih problema, nove spoznaje ili smisao života. Za autora je užitak čitanja u tome što čitajući uči kreativno misliti, a to je slatki napor koji mu nudi nove spoznaje i nove svjetove.

Deveto poglavlje naslovljeno "Čitanje na stranom jeziku je prozor u svijet iz kojeg se vidi i kući", govori o potrebi čitanja i na nekom od stranih jezika. Iako tzv. mali europski jezici poput, slovenskoga ili hrvatskoga, pripadaju službenim jezicima Europske unije, autor ističe kako bi se uskoro moglo dogoditi da većina sadržaja iz područja kulture i znanosti bude na engleskom jeziku. Razlog je u tome što je velike jezike, poput engleskoga, zbog velikoga broja korisnika jeftinije uzdržavati. Ipak, autor se zalaže za očuvanje materinskog jezika kao temelja identiteta, ali i kao jezika kojim ćemo najlakše izraziti svoje misli i osjećaje. Autor ne zaboravlja naglasiti prednosti višejezičnosti, koja ima smisla samo ako nam materinski jezik ostane "sidrište" u koje se uvijek iznova vraćamo. Poglavlje završava digresijom o razvoju tiskarske tehnologije, koja je utjecala na oblikovanje kolektivnog identiteta pojedinih naroda i načine na koje prenosimo svoje misli riječima. Vrlo je znakovita autorova tvrdnja da je informacijska tehnologija već utjecala na nas i moguće je da će ubuduće imati utjecaj na identitet ljudi, i to tako da im više neće biti važno govoriti materin-

skim jezicima niti pripadati nacionalnim zajednicama.

Posljednji razlog za čitanje jest: "Čitanje knjiga uči nas misliti vlastitom glavom". Autor ističe da iako nam umjetna inteligencija može pomoći da mislimo više, bolje i brže, ne može nadomjestiti analitičko i kreativno mišljenje. Činjenica je da nam sve znanje na internetu neće biti ni od kakve koristi ako nemamo određenu količinu znanja u svojoj glavi i analitičku sposobnost povezanu s tim znanjem. Autor zaključuje kako nam internet može biti samo pomagalo u traženju rješenja i apsolutno je besmislen ako ne znamo misliti. Vrlo je jasno istaknuto da je smisao čitanja naučiti misliti svojom glavom i autor ostaje optimističan u nadi da će populacija čitača knjiga preživjeti i ubuduće.

Autor završava knjigu navođenjem okolnosti u kojima je nastala, zahvalama i popisom odabranih tekstova o čitanju.

Iako autor ističe da ova knjiga nije znanstveni tekst, smatram da je pomoću mnogih primjera – što znanstveno dokazanih istraživanja, što vlastita iskustva – na popularan način objasnio zašto trebamo čitati. Knjiga stoga može biti korisna učiteljima, odgajateljima, knjižničarima, pedagogima, psiholozima, edukacijskim rehabilitatorima, roditeljima i svima koji vole knjigu i čitanje ili se još nisu odlučili jesu li im draži zasloni ili knjige. Autorovi argumenti u korist čitanja jasni su, odmjereni i svima razumljivi. Knjiga je vrijedan doprinos problematici opadanja interesa za čitanje i može pomoći u razumijevanju važnosti čitanja i njegova poticanja u svrhu razvoja naših sposobnosti na svim područjima.

Jasenska Marmilić